

EDUSKUNNAN
HALLINTOVALIOKUNTA

Helsingissä

26 päivänä marraskuuta 1993

Lausunto n:o 5

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 5 päivänä loka-kuuta 1993 hallituksen esityksen n:o 168 laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevalle käsiteltäväksi samalla määrännyt, että hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina vanhempi hallitussihteeri Pekka Järvinen sosiaali- ja terveysministeriöstä, vanhempi hallitussihteeri Matti Lahtinen, ylitarkastaja Matti Väisänen ja kulttuuriasianneuvos Anneli Äyräs opetusministeriöstä, neuvotteleva virkamies Arto Luhtala ja ylitarkastaja Rainer Alanen sisäasiainministeriöstä, budjettisihteeri Pentti Puoskari ja neuvotteleva virkamies Raija Koskinen valtiovarainministeriöstä, ylitarkastaja Tuija Leminen työministeriöstä, kehittämispäällikkö Aino-Elina Mäkimmattila Suomen Kuntaliitosta, tutkimuspäällikkö Pekka Hemmilä kunnallisesta työmarkkinailtoksesta, lakimies Markku Lemmetty Akavasta, osastopäällikkö Maija Anttila Terveyden- ja sosiaalihuoltoalan ammattijärjestöstä edustaen Toimihenkilöiden neuvottelujärjestöä, neuvottelupäällikkö Esko T. Aro Kuntien teknillisten keskusliitosta edustaen Kuntien tekniikan ja peruspalvelujen neuvottelujärjestöä, yhteiskuntasuhteeri Markku Jalonen Kunnallisvirkamiesliitosta edustaen Kunta-alan unionia, talousarviopäällikkö Lauri Manninen Helsingin kaupungista, sosiaali- ja terveysjohtaja Pekka Wirta, talousjohtaja Ulla Juurola ja rehtori Urho Enlund Lahden kaupungista, kunnanjohtaja Pekka Lindholm Perhon kunnasta, taloussuunnittelusihteeri Esa Mäkinen Kittilän kunnasta ja kunnanjohtaja Jari Horttanainen Tuupovaaran kunnasta.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta an-

nettua lakia muutettavaksi siten, että kuntien vuoden 1994 sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuudesta vähennettäisiin koko maan tasolla 3 742 miljoonaa markkaa. Valtionosuuden vähennyksestä 40 prosenttia määräytyisi kuntien asukasluvun ja 60 prosenttia kuntien veroäyrimäärän perusteella. Vähennys olisi väliaikainen ja koskisi vain vuotta 1994.

Lisäksi ehdotetaan, että kuntien ja kuntayhtymien vuoden 1992 tai sitä aikaisemman toiminnan johdosta vuonna 1994 suoritettavaksi tulevien käyttökustannusten valtionosuuksien loppuerien maksatusta lykättäisiin vuoteen 1998.

Sosiaali- ja terveydenhuollon seuranta- ja tilastojärjestelmien uudistukseen liittyen ehdotetaan, että sosiaali- ja terveysministeriö ei enää vahvistaisi kunnalliskertomuksen sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan osan kaavaa.

Valiokunnan kannanotot

Julkisen talouden asema pysyy laman johdosta heikkona myös vuonna 1994. Sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuuden alentaminen on osa kokonaisuutta, jonka tavoitteena on säästöjen aikaansaaminen julkisessa taloudessa. Vähennyksistä, jotka hallituksen esityksissä ehdotetaan tehtäväksi kuntien yleiseen valtionosuuteen ja opetusministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön tehtäväkoh- taitisiin käyttötalouden valtionosuuksiin, 502 miljoonaa markkaa perustuu palvelumaksuihin liittyvään säästövelvoitteeseen, 1 690 miljoonaa markkaa valtioneuvoston 4 päivänä maaliskuuta 1993 päättämien vuosia 1994 ja 1995 koskevien meno- ja henkilökehysten edellyttämään henkilöstömenovähennykseen, 2 260 miljoonaa markkaa perhetukiudistuksesta aiheutuvaan kuntien verotulojen lisäykseen ja 750 miljoonaa markkaa valtioneuvoston 31 päivänä maaliskuuta 1993 päättämän kannanoton mukaiseen indeksikorotuksen jäädytystä vastaavaan val-

tionosuuksien vähennykseen. Lisäksi valtionosuuksia ehdotetaan vähennettäväksi 70 miljoonaa markkaa sen johdosta, että kansaneläkkeiden lisäosamenosta johtuva kuntien rahoitusosuus pienenee kuntien äyrimäärän supistumisen johdosta. Valtionosuudet vähenevät hallituksen esityksissä ehdotetun kokonaisuuden perusteella voimassa olevan lainsäädännön mukaisista valtionosuuksista yhteensä 5 272 miljoonaa markkaa.

Vähennys ehdotetaan hallituksen esityksissä tehtäväksi niin, että kuntien yleisen valtionosuuden vähennys on 559 miljoonaa markkaa, opetusministeriön hallinnonalan valtionosuuksien vähennys 971 miljoonaa markkaa ja sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan valtionosuuksien vähennys 3 742 miljoonaa markkaa.

Valtionosuuksien vähennykset, jotka muodostavat kokonaisuuden, ehdotetaan tehtäviksi teknisesti erillisinä erinä siten, että valtionosuusjärjestelmä sekä valtion ja kuntien välinen kustannusten jako pysyisivät mahdollisimman selkeinä ja että valtionosuuksien vähennykset kohdistuisivat tasapuolisesti erityyppisiin kuntiin.

Valiokunta toteaa, että ehdotus merkitsee muutosta sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksien alkuperäiseen jakoperusteeseen. Vähennys olisi kuitenkin väliaikainen ja koskisi vain vuotta 1994.

Valiokunta toteaa, että käyttökustannusten valtionosuudet eivät ole enää vuoden 1993 alusta voimaan tulleen valtionosuusudistuksen jälkeen käyttötarkoitussidonnaisia. Valtionosuuksien alentaminen merkitsee yleistä kuntien tulojen vähenemistä tältä osin. Sanottu ei tarkoita luonnollisesti sitä, että kuntasektorin sisällä määrärahoja olisi vastaavasti alennettava toimialoittain valtionosuusleikkauksien suhteessa. Valtionosuuksien leikkaaminen on epätydyttävä ratkaisu. Siihen on kuitenkin olevissa oloissa välttämätöntä sopeutua. Samalla tulisi kaikkien niiden tahojen, joiden toimenpiteillä on vaikutusta kuntien talouteen, toimia käytettävissä olevilla keinoilla samansuuntaisesti siten, että voitaisiin mahdollisimman vähin haitallisoin seurauksin selviytyä laman vaikutuksista.

Valtionosuuksien alentamisen tosiasialliset vaikutukset ovat riippuvaisia palvelut järjestävien kuntien toimenpiteistä. Kunnat voivat kohdentaa valtionosuuksien vähennykset haluamalla tavalla eri hallinnonaloille ja toisaalta kunnilla on monissa tapauksissa mahdollisuuksia kehittää toimintatapoja siten, että kustannuksia voidaan alentaa palveluista tinkimättä. Saatujen tietojen mukaan osassa kuntia jouduttaneen kuitenkin palvelutasoa alentamaan, mikäli lakiehdotusten mukaiset leikkaukset toteutuvat täysimääräisinä vuonna 1994.

Saadun selvityksen perusteella kuntasektorilla on 25.11.1993 syntynyt tulopoliittinen neuvottelutulos. Neuvottelutuloksen hyväksyminen alistetaan järjestöjen asianmukaisten toimielinten ratkaistavaksi. Mikäli neuvottelutuloksen perusteella syntyy sopimus, valtionosuuksien leikkaamisesta luovutaan 1,3 miljardilla markalla siten, että summa koostuu kansaneläkkeiden lisäosamenojen 70 miljoonasta markasta ja henkilöstömenojen osalta 1 230 miljoonasta markasta. Leikkausten alentaminen toteutetaan samalla tavalla sektoreittain kuin vähennykset hallituksen esityksissä on alun perin ehdotettu tehtäviksi. Valtionosuuksien leikkaukset pienenevät siten 24,65 prosentilla.

Esitys liittyy hallituksen esitykseen laiksi eräistä poikkeuksista kuntien valtionosuuslain 8 §:n säännöksiin vuonna 1994 (HE 158) sekä hallituksen esitykseen laiksi eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 1994 rahoitusta koskevista järjestelyistä (HE 151). Esitykset muodostavat kokonaisuuden, minkä vuoksi ne on tarkoitettu käsiteltäväksi yhdessä.

Esitys liittyy vuoden 1994 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994.

Valiokunta ehdottaa kunnioittaen,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta mieltintöään laatiessaan ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Väistö, varapuheenjohtaja Varpasuo, jäsenet R. Aho, Enestam, Järvilahti, Korva, Laakkonen, Metsä-

mäki, Pulliainen, Saario, Urpilainen, Vehkaoja ja Vähänäkki sekä varajäsenet Ihämäki, Muttilainen, Rask ja Röntynen.

Eriävä mielipide

Hallituksen esitykset n:o 151 laiksi eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 1994 rahoitusta koskevista järjestelyistä ja n:o 168 laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta liittyvät valtion vuoden 1994 talousarvion tasapainottamiseksi tehtyyn päätökseen kuntien valtionosuuksien leikkaamisesta yhteensä 5,2 miljardilla markalla.

Jo vuonna 1992 ja 1993 kunnissa on tehty henkilöstömenoissa ym. kulutusmenoissa säästöjä, jotka ylittävät valtioneuvoston kunnille asettamat tavoitteet. Hallituksen päätös uusista valtionosuusleikkauksista ylittää kuntien mahdollisuudet selviytyä vaadituista säästöistä ilman, että kansalaisten tasa-arvon ja yhteiskunnan toiminnan kannalta ensiarvoisen tärkeät peruspalvelut vaarantuisivat.

Valtionosuuksien leikkaus hallituksen esittämällä tavalla johtaa kunnallisveron korotuksiin ja kuntien lisävelkaantumiseen palvelutarjonnan vähentämisen ja palvelumaksujen korotusten lisäksi. Kunnat joutuvat myös vähentämään henkilöstöään eikä irtisanomisiltakaan voida välttyä. Tämä lisää avointa työttömyyttä ja sen kustannuksia sekä kotitalouksille että kunnille ja valtiolle.

Valtionapuleikkaukset kohdistuvat kuntiin epäoikeudenmukaisesti. Kun kuntien maksutulojen lisäys ja perhetukiudistuksen kuntien verotuloja lisäävä vaikutus otetaan huomioon, on

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 1993

Kari Urpilainen
Raila Aho

Erkki Pulliainen
Maija Rask
Marjatta Vehkaoja

Matti Vähänäkki
Kyllikki Muttilainen

valtionapuleikkausten vaikutus kantokyy-
luokittain seuraava:

1. — 365 mk/as.	6. —504 mk/as.
2. — 385 ”	7. —537 ”
3. — 414 ”	8. —544 “
4. — 438 ”	9. —556 ”
5. — 489 ”	10. —718 ”

Kuntien tarve arvioida menojaan ja tehostaa toimintaansa on tunnustettava. Säästötavoitteiden on kuitenkin oltava realistisia ja edellä mainitut vaikutukset huomioon ottavia ja niiden tulee kohdistua kuntiin tasapuolisesti. Säästötavoitteissa on myös otettava huomioon jo toteutetut säästöt.

Kunnalliset henkilöstöjärjestöt vetosivat voimakkaasti hallitukseen sen puolesta, että hallitus olisi puolittanut suunnittelemansa valtionosuusleikkauksen. Jos valtionosuuksia vähennettäisiin esim. 2,6 miljardilla markalla, se voitaisiin tehdä joustavasti siten, että palveluvarustus voidaan säilyttää ja kunnalliset työpaikat turvata. Tässä tapauksessa oikeudenmukainen tapa luopua leikkauksista olisi ollut pienentää kuntien osuutta kansaneläkkeen lisäosamenoista. Hallitus ei kuitenkaan suostunut kuntajärjestöjen ehdotukseen.

Edellä olevan perusteella esitämme,

että lakiehdotus hylättäisiin.

